

הרה"ג יעקב אריאל שליט"א

הקנאת מעשר עני בקנין חצר

שאלה

בדבר הקנאת מעשר עני בקנין חצר, כאשר המשגיח ישמש גם כשכירם של העניים לקנות להם את המעשר.

תשובה

לכאורה, לפי פסק הרמ"א בהלכות מכירה (הו"מ סי' ר סעי' א), אין צורך שהמשגיח יהיה שלוחם של העניים, שכן לדעתו, חצר, המשומרת לדעתו של המוכר או של הנותן - קונה למקבל, וכדעת רב פפא בסוגיא בב"מ (יא ע"ב).

אולם הש"ך שם (ס"ק א) הוכיח שסתימת הסוגיא במסכת קידושין (כו ע"א) חולקת על רב פפא. כי לרב פפא ה"מעשה ברבן גמליאל והזקנים שהיו באים בספינה, ואמר ר"ג, עישור שאני עתיד למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו..." (מע"ש פ"ה מ"ט) - היה בקנין חצר. ולמרות שלא היתה לו בהם אלא טובת הנאה, כאשר יש "דעת אחרת מקנה" אפשר להקנות טובת הנאה לאחרים בקנין חצר. אך בקידושין (שם) הגמ' מוכיחה מאותו מעשה של רבן גמליאל והזקנים, שמטלטלין נקנין ב"אגב"; וכן ניתן לקנות מטלטלין במתנה ושדה במכר בקנין "אגב". ולמדו גם זאת ממעשה דרבן גמליאל וזקנים. כלומר, המדובר בקנין "אגב" ולא בקנין חצר, ודלא כרב פפא.

הנתיבות שם (ס"ק א) תירץ את קושיית הש"ך, וכתב שרבן גמליאל הוצרך להקנות ב"אגב" רק את מעשר העני לר' עקיבא, שהיה גבאי צדקה, וזכה במעשר העני לאחרים ולא לו; ואי אפשר להקנות לאחרים בחצר טובת הנאה ב"דעת אחרת מקנה". אך ר' יהושע, שהיה לוי, זכה לעצמו במעשר הראשון, ויכול היה לקנותו בקנין חצר.

ומבואר מדברי הנתיבות, שאפילו לרב פפא - הסובר שקנין חצר מועיל במתנה ב"דעת אחרת מקנה" ע"י שמירת בעל הבית בטובת הנאה - אין אפשרות להקנות בחצר לאחרים. א"כ בנד"ד, שהמשגיח מזכה לאחרים, אין קנין חצר מועיל. ולדבריו, אם המשגיח יהיה שכירם של העניים, יועיל קנין חצר.

אך בקצוה"ח (סי' ערה ס"ק א) תירץ את קושיית הש"ך הנ"ל בדרך אחרת; וכתב שגם לרב פפא אפשר היה להקנות בחצר רק את טובת ההנאה, אך לא את כל המעשר. כי לגוף המעשר אין בעלים, ודינו כהפקר, ואי אפשר להקנות הפקר בחצר. רק את ערכה של טובת ההנאה ניתן להקנות בחצר, כי לערך זה יש בעלים; אך בקנין אגב אפשר להקנות גם בהפקר. ולדעת הקצות אין המשגיח, לכאורה, יכול לקנות בחצר את גוף המעשר לעניים; שהרי גוף המעשר אין לו בעלים, ואינו נקנה בחצר.

מיהו נראה לענ"ד שאם המשגיח הוא שכירם של העניים והוא קונה עבורם, ניתן לקנות זאת בחצר. כי רק הנותן את המעשר, שאין לו בעלות עליו, אינו יכול להקנות בחצר. אך הזוכה, המכניס את המעשר לרשותו, שיהא כולו בבעלותו, יכול לקנות בחצר. ולכן נראה לענ"ד שאם יקנו למשגיח חלק בחצר עבור העניים, והוא יהיה שכירם, הוא יוכל לזכות עבורם בחצר.